

ANNALES LUBLINENSES PRO MUSICA SACRA 7 (2016)

W 2010 r. z inicjatywy ks. prof. Ireneusza Pawlaka powołane zostało do istnienia nowe czasopismo muzykologiczne, sprofilowane wokół problematyki monodii liturgicznej. Tak zakrojony obszar tematyczny periodyku obejmuje zagadnienia muzyki jednogłosowej w różnorodnych jej odmianach i powiązaniach. Wydany w 2016 r. siódmy numer rocznika utwierdza w przekonaniu, iż omawiana na jego łamach tematyka ciągle cieszy się zainteresowaniem specjalistów z tego obszaru badawczego. Podejmowane przez nich zagadnienia stanowią ważny i cenny materiał naukowej refleksji muzykologicznej w zakresie problematyki monodii liturgicznej. Prezentowany numer almanachu zawiera ogółem dwanaście tekstów, podzielonych na cztery działy tematyczne: *Artykuły*, *Varia*, *Dokumenty Kościoła w Polsce* i *Recenzje*. Pierwszy z nich obejmuje siedem artykułów naukowych.

Ks. Jerzy Bisztyga w artykule *Twórczość mszalna ks. Tadeusza Miazgi* (s. 11–44) dokonuje omówienia i analizy muzykologicznej twórczości kompozytorskiej ks. T. Miazgi. Przedstawia kolejno 10 łacińskich mszy wielogłosowych, napisanych do łacińskiego tekstu *ordinarium missae*, 4 wielogłosowe msze w języku pol-

skim, 9 polskich mszy jednogłosowych i 8 schematów melodycznych *proprium missae*. Całość dopełnia katalog twórczości mszalnej Miazgi, uwzględniający tytuły mszy, tonację, metrum oraz ilość taktów. Autor tekstu interesujące go problemy szczegółowe ilustruje przykładami muzycznymi. W konkluzji zwraca uwagę na oryginalne rozwiązania kompozytorskie ks. Miazgi, liczne zapożyczenia z chorału gregoriańskiego i pieśni kościelnej oraz różnorodne nawiązywania do tych gatunków muzycznych.

Ks. Stanisław Garnczarski zajmuje się warstwą melodyczną *Pieśni ku czci Najświętszego Serca Jezusowego w twórczości ks. Franciszka Walczyńskiego (melodie)* (s. 45–66). Przedstawia wersje melodyczne, a także strukturę i architekturę interesujących go pieśni. W konkluzji stwierdza, iż ks. F. Walczyński w znacznym stopniu przejmował teksty istniejących już pieśni i komponował do nich nowe melodie. Przeprowadzona przez Garnczarskiego analiza muzyczna repertuaru pokazuje, iż twórczość pieśniowa Walczyńskiego potwierdza panujące wówczas tendencje w polskiej pieśni religijnej. Po lekturze całości rodzą się pytania: Czy konieczne było aż tak obfite przeładowanie tekstu przykładami nutowymi (łącznie 33)? Czy nie należało pewnych problemów potraktować sumarycznie?

Kolejny z artykułów, autorstwa Andrzeja Gładysza, ukazuje działalność 17 organistów jednego z dekanatów diecezji tarnowskiej w świetle protokołów wizytacji dziekańskich: *Organiści w kościołach dekanatu bobowskiego w świetle wizytacji dziekańskich ks. Stanisława Baniaka (1856–1869)* (s. 67–82). Ten sam tekst został podany, jako jedyny, również w języku angielskim (s. 83–98). Opinie o każdym z muzyków, wyłuskane na podstawie kwerendy akt archiwalnych, autor zamieścił w szczegółowo sporządzonej tabeli. Jest to cenne źródło informacji na temat muzyków kościelnych dekanatu bobowskiego, ukazujące ich rolę także w procesie lokalnego kształcenia dzieci i młodzieży.

Damian Kulik omawia *Pieśni do Matki Bożej Saletyńskiej w XX-wiecznym druku z Górki Klasztornej* (s. 99–115). Przypomina najpierw historię objawienia Matki Bożej i związane z nim przejawy kultu, a następnie charakteryzuje interesujące go źródło i analizuje zawarty w nim repertuar. Pomimo braku zapisu nutowego wprowadza szereg ciekawych wniosków, wskazując m.in. na jedną z pieśni skomponowaną w stylu antycznego dramatu.

Interesujące kwestie, zwłaszcza dla teoretyków muzyki średniowiecza, przybliży Agnieszka Mycka. W artykule *Zasady praxis chorału gregoriańskiego zamieszczone w wybranych średniowiecznych traktatach teoretycznych* (s. 117–133) zajmuje się praktyką chorału gregoriańskiego w oparciu o wybrane średniowieczne traktaty teoretyczne: Amalarego z Metz, św. Augustyna, Hieronima z Moraw, Izydora z Se Willi, św. Bernarda z Clairvaux i Johanna de Grocheo. Autorka, cytując obficie średniowiecznych komentatorów, podejmuje takie kwestie szczegółowe, jak: odpowiednie nastawienie śpiewaka, głos i związane z nim cechy, sposób interpretacji śpiewów (tempo, środki wyrazu). Jest to bez wątpienia bardzo pomocny tekst dla

wszystkich, którzy zajmują się na co dzień praktyką wykonawczą utworów gregoriańskich. Znajdą w nim bowiem cały szereg przydatnych i aktualnych sugestii, gwarantujących jednocześnie zachowanie modlitewnego ducha tych uświęconych wielowiekową tradycją śpiewów.

Ostatni w tej części tekst dotyczy polskiej monodii liturgicznej. Jego autor, ks. Ireneusz Pawlak, w artykule zatytułowanym *W poszukiwaniu muzycznego idiomu okresów roku kościelnego w polskiej monodii liturgicznej* (s. 135–160) poszukuje muzycznego idiomu okresów roku kościelnego w polskiej monodii liturgicznej, odwołując się do tradycyjnych polskich pieśni kościelnych. Podejmuje w związku z tym problem języka, przekładu tekstów liturgicznych na języki narodowe i wynikające z tego konsekwencje dla melodii oraz zagadnienie okresowości śpiewów liturgicznych. Jest to ważne kompendium wiedzy dla muzyków kościelnych, uświadamiające im, iż „chcąc (...) być wiernym zakorzenionemu w Polsce przekonaniu o specyfice okresowej śpiewów przeznaczonych do czynności liturgicznych, wcale nie trzeba przenosić znanych pieśni z jednego obrzędu do drugiego, ani też posługiwać się ich częściowymi dosłownymi cytatami. (...) Wystarczy zaś przyjąć do wiadomości zasadę, iż pieśni okresowe mogą i powinny być wykonywane w ramach mszalnych procesji jako śpiewy im towarzyszące. Natomiast jeśli chodzi o śpiewy stanowiące obrzęd, to należy posłużyć się odnalezionym idiomem muzycznym czasu liturgicznego” (s. 159).

Dopełnieniem części naukowej są dwa artykuły ks. Dariusza Smolarka SAC: *Muzyka instrumentalna XVIII wieku w zbiorach archiwów kościelnych* (s. 163–190) oraz *Repertuar muzyki instrumentalnej z klasztoru dominikanów w Gidlach* (s. 191–212). Zgodnie z klauzulą Redakcji (s. 7–8) zostały one wyodrębnione w osobny dział, głównie z uwagi na brak bezpośredniego związku z muzyką jednogłosową. Uzasadnieniem ich wydrukowania w bieżącym numerze jest jednak fakt, iż muzyka instrumentalna niejednokrotnie łączyła się z repertuarem monodycznym jako towarzyszenie do śpiewu, bądź jako intrada wprowadzająca do utworów kościelnych. Obydwa teksty są owocem wnikliwych, specjalistycznych studiów źródłowych. W pierwszym z nich autor stara się odtworzyć obraz repertuaru muzyki instrumentalnej w ośrodkach europejskich i polskich (klasztornych i diecezjalnych) oraz jego funkcjonowanie w liturgii i poza nią (m.in. dysputy, rekreacja, teatr szkolny). Atutem artykułu jest szczegółowy katalog nazwisk kompozytorów zagranicznych i wywodzących się z kręgu kultury polskiej. Drugi z artykułów utrzymany jest w podobnej konwencji metodologicznej. Tym razem jednak autor koncentruje się na muzyce instrumentalnej (recepji i funkcjonowaniu repertuaru) wyłącznie jednego ośrodka, mianowicie klasztoru w Gidlach. Cenną rzeczą jest sporządzony tabelaryczny wykaz kompozycji instrumentalnych przechowywanych przez dominikanów gidelskich, podający kompozytora, tytuł, kopistę, datę powstania oraz sygnaturę rękopisu. Obydwa artykuły ks. Smolarka są niewątpliwie ważnym przyczynkiem do dalszych, szczegółowych zagadnień muzyki instrumentalnej XVIII i XIX stulecia wykonywanej w kościołach i klasztorach.

W dziale *Dokumenty Kościoła w Polsce* wydrukowano *Projekt Instrukcji Konferencji Episkopatu Polski o muzyce kościelnej w Polsce* (2015).

W ostatniej części znajdują się dwie recenzje ks. Ireneusza Pawłaka. Pierwsza z nich, zatytułowana *Opinia o projekcie Instrukcji Konferencji Episkopatu Polski o muzyce kościelnej w Polsce* (2015), jest merytoryczną oceną przygotowanego dokumentu. Ks. Pawlak, niekwestionowany i uznany w Polsce autorytet w kwestiach muzyki liturgicznej, wylicza najpierw najważniejsze błędy rzeczowe i metodologiczne, a następnie wskazuje na konieczne uzupełnienia oraz postuluje uwzględnienie polskich zwyczajów i obrzędów sprawowanych przez wieki na terenie Polski, ściśle związanych z polskim duchem narodowym. W konkluzji stanowczo stwierdza, iż *Instrukcja* w proponowanym kształcie powinna zostać gruntownie przerehabilitowana. Chodzi bowiem, jego zdaniem, „nie tylko o uwzględnienie poprawek i uzupełnień, ale przede wszystkim o zmianę samej koncepcji: z zachowawczej na otwartą i przyszłościową” (s. 244).

Druga z recenzji (wydawnicza) odnosi się do pozycji Tomasza Jasińskiego: *Pieśniowe kolekcje Józefa Urody* (s. 245–246). Ks. I. Pawlak podkreśla wagę przygotowanej przez Jasińskiego monografii, wydobywającej na światło dzienne postać Józefa Urody, lokalnego muzyka, organisty, kompozytora, poety, kolekcjonera i wydawcy śpiewów. W ten sposób polska literatura muzykologiczna zostaje wzbogacona o nową, wartościową rozprawę.

W ogólnej ocenie należy stwierdzić, iż prezentowany numer podejmuje nie tylko problemy natury muzykologicznej, ale zamieszcza na swych łamach również wybrane, aktualne kwestie toczące się w związku z planowanym ogłoszeniem nowego dokumentu regulującego normy liturgiczno-muzyczne dla Kościoła w Polsce, co powinno szczególnie zainteresować muzyków kościelnych.

Ks. Piotr Wiśniewski
Lublin, IM KUL